

การจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากของเกษตรกร ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Rice Cultivation System by Farmers in the Flooding Areas of

Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

พัทธวรรณ สมดั่ง (Phatthawan Somdoug) * ดร.สินีนุช ทรุฑเมือง แสนเสริม (Dr.Sineenuch Khrutmuang Sanserm)**

บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)**

บทคัดย่อ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ดำเนินการ โครงการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ด้วยการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง และกำหนดช่วงระยะเวลาของการปลูกข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากตามปฏิทินการเพาะปลูก เพื่อจะช่วยแก้ไขปัญหาเกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบ จากการดำเนินโครงการดังกล่าวจึงมีความจำเป็นในการทำการวิจัยนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) การจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก (3) ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดระบบปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากของเกษตรกร ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 154 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรทั้งหมดทำนาปีละ 2 ครั้ง เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากในระดับมากที่สุด คือ เกษตรกรสามารถลดความเสี่ยงจากปัญหาน้ำท่วม ปัญหาที่เกษตรกรประสบในระดับมากที่สุด คือ การจัดการน้ำ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ ต้องการเรียนรู้แนวทางการลดต้นทุนการผลิต

ABSTRACT

Phra Nakhon Si Ayutthaya Province had launched a project on organizing rice cultivation system in repetitious flooding areas of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province by promoting the rice cultivation twice a year and fixing the rice cultivation period to suit the repetitious flooding areas adhering to rice cultivation calendar. In order to solve the problems of rice farmers who were affected by the project, it was necessary for researchers to study this issue thoroughly. Thus, the objectives of this study were to study (1) social and economic state of rice farmers (2) their rice cultivation system in the repetitious flooding areas; (3) their opinions on the rice cultivation system; and (4) their problems and suggestions on the rice cultivation systems. The 154 samples selected from these rice farmers. The data were collected by interviewing the studied farmers using an interview form. The statistical methodology used to analyze the data was frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, and standard deviation. The findings of this study were as follows: the studied farmers did their rice farming twice a year. The level of their opinions on the rice cultivation system in the repetitious flooding areas was at the highest level. The rice cultivation system could reduce the risks of flooding. The problem which the studied farmers had to face at the highest level was water management. And they suggested that they should have been advised how to reduce their rice production cost.

คำสำคัญ: ระบบการปลูกข้าว น้ำท่วมซ้ำซาก

Keywords: Rice Cultivation System, Repetitious Floods

* นักศึกษา หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

บทนำ

ข้าวเป็นสินค้าเกษตรหลักที่สำคัญของประเทศไทย ในปีเพาะปลูก 2556/57 มีพื้นที่การเพาะปลูกประมาณ 78 ล้านไร่ ในภาพรวมแต่ละปีสามารถส่งออกข้าวทำรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก (กรมการข้าว 2556: 1) ระบบการเกษตรร้อยละ 75 เป็นระบบเกษตรอาศัยน้ำฝนมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและฤดูกาล (กรมการข้าว, 2557)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 1,597,900 ไร่ และมีพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากเป็นประจำโดยประสบน้ำท่วมขัง 8-10 ครั้งในรอบ 10 ปี จำนวน 260,268 ไร่ ประกอบด้วยอำเภอบางบาล อำเภอบางซ้าย อำเภอดักใหญ่ และอำเภอสนา ในปี 2548 - 2554 พื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาน้ำท่วมอย่างรุนแรง เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตของเกษตรกรอย่างมาก เกิดการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ต่อช่วงแสง ที่เป็นพันธุ์พื้นเมือง เกิดการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และปัญหาอีกหลายประการ สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงได้ดำเนินการโครงการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ด้วยการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง และกำหนดช่วงระยะเวลาของการปลูกข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ตามปฏิทินการเพาะปลูก เพื่อจะช่วยแก้ไขปัญหากลุ่มเกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบให้กลับมามีความกินอยู่ที่ดีขึ้น (สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2557)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ ระบบการปลูกข้าวของเกษตรกร และการส่งเสริมการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นในด้านต่างๆ เป็นอย่างไร ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเป็นอย่างไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมการจัดระบบการปลูกข้าวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้สอดคล้องกับ

ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรและการผลิตข้าวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ
2. การจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก
3. ความคิดเห็นต่อการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก
4. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดระบบปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี 2557 คัดยอดข้อมูล ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2557 จำนวน 4 อำเภอ ประชากรทั้งสิ้น 10,325 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 8 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 154 ราย และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้วิธีการจับสลากรายชื่อเกษตรกรจากแต่ละอำเภอตามสัดส่วนที่กำหนดจนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ พบว่าเกษตรกรสองในสามเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 53.23 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.64 คน การเป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่าส่วนใหญ่เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 91.6 มีประสบการณ์ในการทำนาปลูกข้าวเฉลี่ย

23.6 ปี เคยอบรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวเฉลี่ย 9.14 ครั้ง เกษตรกรมีอาชีพหลัก คือทำนา มีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 1.81 คน พื้นที่การถือครองที่ดินทั้งหมดเฉลี่ย 36.2 ไร่ ที่ดินของตนเองเฉลี่ย 21.04 ไร่ และเช่าผู้อื่นเฉลี่ย 33.72 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนของตนเองร้อยละ 82.5 รายได้เฉลี่ยจากการทำนาปี 8,851.2 บาทต่อไร่ รายได้เฉลี่ยจากการทำนาปี 9,163 บาทต่อไร่ โดยมีต้นทุนการทำนาปีเฉลี่ย 4,869.81 บาทต่อไร่ และต้นทุนการทำนาปีเฉลี่ย 4,887.99 บาทต่อไร่

2. การจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรทั้งหมดใช้น้ำชลประทานในการทำนา ปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง รูปแบบการปลูกข้าว คือ ปลูกข้าวนาปี-ปลูกข้าวนาปรังครั้งที่ 1-เว้นปลูก เกษตรกรเลือกใช้พันธุ์ข้าว กข 47 ปลูกฤดูนาปีและฤดูนาปรัง เหตุผลในการเลือกใช้พันธุ์ข้าวสำหรับปลูกฤดูนาปีและฤดูนาปรังเพราะให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่สูง และผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด เกษตรกรมีการคัดเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยนำเมล็ดพันธุ์ข้าวแช่น้ำคัดแยกเมล็ดที่ไม่เต็มออกก่อนที่จะนำไปหว่านในแปลงนาด้วยวิธีหว่านน้ำตม มีการตรวจสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ข้าวที่สมบูรณ์โดยนำเมล็ดพันธุ์ข้าว 100 เมล็ด ห่อใส่ผ้าแช่น้ำ 12-24 ชั่วโมง แล้วนำขึ้นจากน้ำทิ้งไว้ 2-4 วัน แล้วนำไปหว่านในแปลงนา เกษตรกรมีการเผาตอซังก่อนการเตรียมดิน เริ่มต้นการปลูกข้าวนาปีเดือนพฤษภาคม ข้าวนาปรังเดือนธันวาคม อัตราเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ปลูกข้าวนาปีเฉลี่ย 27.73 กิโลกรัมต่อไร่ และปลูกข้าวนาปรัง เฉลี่ย 27.31 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรไม่เคยวิเคราะห์ดินก่อนการใส่ปุ๋ย ใส่ปุ๋ยทั้งหมด 3 ครั้ง การใส่ปุ๋ยครั้งที่ 1 เมื่ออายุข้าวเฉลี่ย 23.28 วัน ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 16-20-0 อัตราปุ๋ยเฉลี่ย 24.16 กิโลกรัมต่อไร่ การใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 เมื่ออายุข้าวเฉลี่ย 47.89 วัน ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 16-20-0 อัตราปุ๋ยเฉลี่ย 25.03 กิโลกรัมต่อไร่ การใส่ปุ๋ยครั้งที่ 3 เมื่ออายุข้าวเฉลี่ย 68.72 วัน ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 อัตราปุ๋ยเฉลี่ย 12.50 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรทั้งหมดใช้น้ำชลประทานซึ่งมีปริมาณเพียงพอในการปลูกข้าวฤดูนาปี

แต่ไม่เพียงพอในการปลูกข้าวฤดูนาปรัง เกษตรกรใช้สารเคมีในการกำจัดวัชพืชข้าววัชพืช โรคข้าวและแมลงศัตรูข้าว หลังการเก็บเกี่ยวเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ลดความชื้น นำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางและเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวกับทางรัฐบาล

3. ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ในภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, $S.D = 0.724$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ประเด็นที่เกษตรกรเห็นด้วยมากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ เกษตรกรลดความเสี่ยงจากปัญหาน้ำท่วมและประเด็นที่เกษตรกรเห็นด้วยระดับน้อย 1 ประเด็น ได้แก่ ต้นทุนการผลิตข้าวในการจัดระบบใหม่ลดลงจากการปลูกในระบบเดิม แสดงดังตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการจัดระบบการปลูกข้าว

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการจัดระบบการปลูกข้าว

ประเด็น	\bar{X} (S.D)	ความ หมาย
(n=154)		
ด้านประโยชน์และวัตถุประสงค์		
1. เพิ่มประสิทธิภาพการปลูกข้าวได้ปีละไม่เกิน 2 ครั้ง	3.47 (0.842)	มาก
2. เกษตรกรลดความเสี่ยงจากปัญหาน้ำท่วม	4.54 (0.628)	มากที่สุด
3. เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มรอบการทำนา	4.17 (0.771)	มาก
ด้านการดำเนินงานปลูกข้าวครั้งที่ 1		
4. ควรเริ่มเตรียมแปลงในสัปดาห์สุดท้ายของเดือนเมษายน	4.06 (0.822)	มาก
5. ควรปลูกเต็มพื้นที่ในสัปดาห์ที่สามของเดือนพฤษภาคม	4.05 (0.891)	มาก
4. ควรเริ่มเก็บเกี่ยวตั้งแต่สัปดาห์แรกของเดือนกันยายน	4.12 (0.924)	มาก
5. ควรเก็บเกี่ยวให้เสร็จภายในสัปดาห์สุดท้ายของเดือนกันยายน	4.06 (0.961)	มาก

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการ
 จัดระบบการปลูกข้าว (ต่อ)

ประเด็น	\bar{X} (S.D)	ความ หมาย
(n=154)		
ด้านการดำเนินงานปลูกข้าวครั้งที่ 2		
8. ควรเริ่มเตรียมแปลงใน	3.98	มาก
สัปดาห์แรกของเดือนธันวาคม	(0.621)	
9. ควรปลูกเต็มพื้นที่ในสัปดาห์	3.91	มาก
สุดท้ายของเดือนธันวาคม	(0.770)	
10. ควรเริ่มเก็บเกี่ยวตั้งแต่	4.07	มาก
สัปดาห์ที่สองของเดือนมีนาคม	(0.584)	
11. ควรเก็บเกี่ยวให้เสร็จภายใน	4.10	มาก
สัปดาห์ที่สองของเดือนเมษายน	(0.725)	
12. การปลูกข้าวครั้งที่ 2 ควร	3.88	มาก
ทำในช่วงสัปดาห์แรกของเดือน	(0.863)	
ธันวาคมถึงสัปดาห์ที่สองของเดือน		
เมษายน		
ด้านประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับ		
13. การจัดการระบบการปลูกข้าว	4.14	มาก
แบบใหม่ มีความเหมาะสมกว่า	(0.620)	
ระบบเดิม		
14. ต้นทุนการผลิตข้าวในการ	2.06	น้อย
จัดระบบใหม่ลดลงจากการปลูกใน	(0.453)	
ระบบเดิม		
15. ผลผลิตข้าวที่ได้จากการ	4.20	มาก
จัดระบบใหม่เพิ่มขึ้นกว่าการปลูก	(0.620)	
ในระบบเดิม		
16. การจัดการระบบการปลูกข้าว	4.14	มาก
แบบใหม่ มีความเหมาะสมกว่า	(0.620)	
ระบบเดิม		
ภาพรวม	3.89	มาก
	(0.724)	

\bar{X} = ค่าเฉลี่ย (S.D) = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่มี
 ต่อการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก
 พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรประสบปัญหาเรื่องต่างๆอยู่
 ในระดับน้อย (\bar{X} = 2.46, S.D = 1.029) ซึ่งปัญหาที่
 เกษตรกรประสบปัญหาในระดับมากที่สุด คือ การ
 จัดการน้ำ และประสบปัญหาในระดับมากมี 2 ประเด็น
 ได้แก่ ช่วงเวลาในการเพาะปลูก ครั้งที่ 1 ตามปฏิทินการ
 จัดระบบการปลูกข้าวและช่วงเวลาในการเพาะปลูกครั้งที่
 2 ตามปฏิทินการจัดระบบการปลูกข้าว แสดงดัง

ตารางที่ 2 ปัญหาของเกษตรกรในการจัดระบบการปลูก
 ข้าวพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก

ตารางที่ 2 ปัญหาของเกษตรกรในการจัดระบบการปลูก
 ข้าวพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก

ประเด็น	X (S.D)	ความ หมาย
(n=154)		
1.ระบบการปลูกข้าว	2.86	ปานกลาง
	(1.357)	
2.การจัดการพันธุ์ข้าวและเมล็ดพันธุ์	1.86	น้อย
ข้าว	(1.085)	
3.การเตรียมดิน	1.69	น้อยที่สุด
	(1.229)	
4.วิธีการปลูกข้าว	1.37	น้อยที่สุด
	(0.993)	
5.การใส่ปุ๋ยในนาข้าว	1.62	น้อยที่สุด
	(0.883)	
6.การจัดการน้ำ	4.32	มากที่สุด
	(1.146)	
7.การป้องกันกำจัดวัชพืชและข้าววัชพืช	2.11	น้อย
	(1.129)	
8.การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู	2.37	น้อย
ข้าว	(0.961)	
9.การเก็บเกี่ยว	1.52	น้อยที่สุด
	(1.143)	
10.การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	1.61	น้อยที่สุด
	(1.131)	
11. ช่วงเวลาในการเพาะปลูก ครั้งที่ 1	4.16	มาก
ตามปฏิทินการจัดระบบการปลูกข้าว	(0.547)	
12. ช่วงเวลาในการเพาะปลูกครั้งที่ 2	4.08	มาก
ตามปฏิทินการจัดระบบการปลูกข้าว	(0.749)	
ภาพรวม	2.46	น้อย
	(1.029)	

\bar{X} = ค่าเฉลี่ย (S.D) = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เกษตรกรมีข้อเสนอแนะต่อการจัดระบบการ
 ปลูกข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ดังนี้ การปลูกข้าวครั้งที่
 1 ควรเพาะปลูกในเดือนพฤษภาคมและเดือนมิถุนายน
 ควรเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นภายในเดือนกันยายน พันธุ์ข้าวที่
 ควรใช้ในการปลูกข้าวครั้งที่ 1 ได้แก่ พันธุ์ กข 41 และ
 พันธุ์ พิษณุโลก 2 การปลูกข้าวครั้งที่ 2 ควรเพาะปลูก
 เดือนธันวาคม เก็บเกี่ยวเดือนมีนาคมและเดือนเมษายน
 พันธุ์ข้าวที่ควรใช้ในการปลูกข้าวครั้งที่ 2 ได้แก่ พันธุ์

กข 41 และพันธุ์พืชโลก 2 เกษตรกรมีความต้องการ
เรียนรู้เรื่องแนวทางการลดต้นทุนการผลิต เรื่องน้ำหมัก
ชีวภาพ และอบรมการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัด
ศัตรูพืชอย่างถูกต้องและเหมาะสม อบรมตาม
กระบวนการโรงเรียนเกษตรกร

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษาการจัดการระบบการปลูกข้าวของ
เกษตรกร ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรทั้งหมดใช้น้ำ
ชลประทานในการทำนา ปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง รูปแบบ
การปลูกข้าว คือ ปลูกข้าวนาปี - ปลูกข้าวนาปรัง ครั้งที่ 1 -
เว้นปลูก เกษตรกรเลือกใช้พันธุ์ข้าว กข 47 ปลูกฤดูนาปี
และนาปรัง สอดคล้องกับคำแนะนำของกรมชลประทาน
(2555) ที่แนะนำระบบการปลูกข้าวในพื้นที่ลุ่ม ข้าวนาปี
- รับน้ำนอง - ข้าวนาปรัง - เว้นปลูก ข้าวนาปีเพาะปลูก
เดือนพฤษภาคมเก็บเกี่ยวเดือนกันยายน รับน้ำนองช่วง
เดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน ข้าวนาปรังเพาะปลูก
เดือนเดือนธันวาคมเก็บเกี่ยวเดือนเมษายน เว้นปลูกช่วง
เดือนเมษายน และสอดคล้องกับ ครุณี ชุมพร (2555: 46)
ได้ทำการศึกษาการจัดการดินภายหลังการเกิดน้ำท่วม
ซ้ำซากของชาวนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ
66.4) ใช้ข้าวพันธุ์ กข 41 รองลงมาร้อยละ 23.6 พันธุ์ กข47
และร้อยละ 5.2 พันธุ์พืชโลก

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยวิเคราะห์ดินก่อน
การใส่ปุ๋ย ใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว เกษตรกรใส่ปุ๋ยข้าวฤดูนา
ปีและฤดูนาปรังใกล้เคียงกัน ทั้งหมด 3 ครั้ง ช่วงเวลาที่
ใส่ปุ๋ยและอัตราปุ๋ยที่ใช้ ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ
แนะนำว่า การปลูกข้าวแบบนาหว่านน้ำตมดินเหนียว
ให้ใส่ปุ๋ยหลังจากหว่านเมล็ดพันธุ์แล้ว 3 ครั้ง คือครั้งแรก
ให้ใส่ปุ๋ยที่ให้ธาตุไนโตรเจนและฟอสฟอรัสหลังจากวัน
หว่านเมล็ดพันธุ์ 7 วัน อัตรา ประมาณ 25 - 30 กิโลกรัม
ต่อไร่ ครั้งที่สองให้ใส่ปุ๋ยที่ให้ธาตุไนโตรเจนในเวลา 30
วัน หลังจากหว่านเมล็ดพันธุ์ในอัตรา 7-10 กิโลกรัมต่อ
ไร่ และครั้งที่สามให้ใส่ปุ๋ยที่ให้ธาตุไนโตรเจนในเวลา
30 วัน ก่อนข้าวออกรวง ในอัตรา 7-10 กิโลกรัมต่อไร่

ความคิดเห็นต่อการจัดระบบการปลูกข้าว
ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับความ
คิดเห็นอยู่ในระดับมาก และพบว่าเกษตรกรมีระดับความ
คิดเห็นมากที่สุด 1 ประเด็น คือ เกษตรกรสามารถลด
ความเสี่ยงจากปัญหาน้ำท่วม อาจเป็นเพราะการปลูกข้าว
ครั้งที่ 1 และการปลูกข้าวครั้งที่ 2 ตามปฏิทินการเพาะปลูก
ข้าวในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ไม่ตรงกับช่วงเวลาน้ำท่วม
ซึ่งในช่วงเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน เกษตรกรจึง
หลีกเลี่ยงความสูญเสียได้ และถูกต้องตามคำแนะนำกรม
ชลประทาน (2555) และผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมี
ความคิดเห็นระดับน้อย 1 ประเด็น คือ ต้นทุนการผลิต
ในการจัดระบบใหม่ลดลงจากการปลูกในระบบเดิม อาจ
เป็นเพราะในการผลิตข้าวมีปัจจัยหลายประการมา
เกี่ยวข้อง เช่น แรงงาน ผลการศึกษาพบว่าแรงงานภาค
การเกษตรในครัวเรือน เฉลี่ย 1.81 คน ไม่เพียงพอในการ
ปฏิบัติดูแลเพราะการทำนามีหลายขั้นตอน และปัจจุบัน
เกษตรกรจ้างทุกขั้นตอนการผลิต ปริมาณการใช้สารเคมี
เพิ่มขึ้นในแต่ละปี ราคาปุ๋ยเคมีและสารเคมีมีแนวโน้ม
สูงขึ้น

ปัญหา ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมเกษตรกร
ประสบปัญหาในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณารายละเอียด
แต่ละประเด็น พบว่าเกษตรกรประสบปัญหาในระดับมาก
ที่สุด 1 ประเด็น คือ การจัดการน้ำ เกษตรกรประสบปัญหา
ระดับมาก 2 ประเด็น คือ ช่วงเวลาในการเพาะปลูก ครั้งที่
1 ตามปฏิทินการจัดระบบการปลูกข้าว และช่วงเวลาใน
การเพาะปลูก ครั้งที่ 2 ตามปฏิทินการจัดระบบการปลูก
ข้าว อาจเป็นเพราะเกษตรกรไม่สามารถบริหารจัดการน้ำ
ในการทำนาได้ด้วยตนเอง จึงส่งผลกระทบต่อปัญหา
ช่วงเวลาในการเพาะปลูกครั้งที่ 1 และการเพาะปลูกครั้งที่
2 ผลการวิจัยยังพบว่าเกษตรกรทั้งหมดใช้น้ำชลประทาน
ในการเพาะปลูกข้าวนาปี และข้าวนาปรัง ซึ่งมีปริมาณ
น้ำที่เพียงพอในฤดูนาปี และ ไม่เพียงพอในฤดูนาปรัง
หากฝนไม่ตกตามฤดูกาล ฝนแล้ง น้ำในเขื่อนมีปริมาณ
น้อยจะส่งผลกระทบต่อการทำงานอย่างมาก สอดคล้อง

กับ ประทีป หนูน้อย (2547: 106) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่
 เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพ:
 GAP ข้าว ของเกษตรกรในอำเภอรินชาราบ จังหวัด
 อุบลราชธานี พบว่าปัญหาด้านแหล่งน้ำและคุณภาพน้ำ
 เกษตรส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องขาดแหล่งน้ำ ขาด
 ระบบชลประทาน

สรุปได้ว่า การจัดการระบบการปลูกข้าว

ของเกษตรกรในพื้นที่น้ำท่วมซากของเกษตรกร ใน
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีการรณรงค์และให้
 ความรู้แก่เกษตรกรเลิกการเผาตอซัง เพื่อลดภาวะโลก

ร้อนและเพิ่มปริมาณปุ๋ยอินทรีย์ในแปลงนา ส่งเสริม
 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและเหมาะสม
 จัดทำแปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินเพื่อ
 เปรียบเทียบ กับแปลงของเกษตรกร ส่งเสริมการใช้
 ปุ๋ยเคมีในนาข้าวให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ แสดงดั่ง
 ภาพที่ 1 ปฏิทินการใส่ปุ๋ยเคมีในนาข้าวสำหรับนาหว่านน้ำตม
 และส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวตามปฏิทินการ
 จัดระบบการปลูกข้าว แสดงดั่งภาพที่ 2 ปฏิทินการ
 จัดระบบการปลูกข้าว เพื่อให้กรมชลประทานบริหาร
 จัดการน้ำเพื่อการเกษตรได้อย่างเหมาะสมและช่วยลด
 ปัญหาผลผลิตเสียหายจากการถูกน้ำท่วม

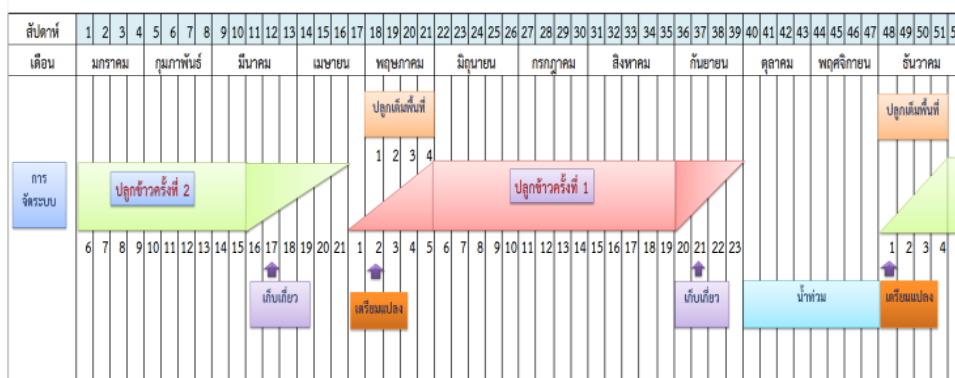
ปฏิทินแสดงการใส่ปุ๋ยเคมีในนาข้าว สำหรับนาหว่านน้ำตม

ภาพที่ 1 ปฏิทินการใส่ปุ๋ยเคมีในนาข้าว สำหรับนาหว่านน้ำตม

ที่มา: ประพาส (2555)

ปฏิทินการจัดระบบปลูกข้าวของเกษตรกรในพื้นที่น้ำท่วมซากในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 2 ปฏิทินการจัดระบบการปลูกข้าว

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2557)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. สินี นุช ครูขามเมือง แสนเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และคณาจารย์สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช และกำลังใจสนับสนุนจากทุกคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ตลอดจนผู้บังคับบัญชาเพื่อนร่วมงานและเพื่อนนักศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่ายิ่งต่อการนำไปสู่ความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมการข้าว. คู่มือโครงการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพศูนย์ข้าวชุมชน ปี 2556. กรุงเทพฯ: กรมการข้าว; 2556
- กรมการข้าว. เอกสารวิชาการเรื่องสภาวะโลกร้อนและปัญหาศัตรูข้าว. กรุงเทพฯ: กลุ่มป้องกันกำจัดศัตรูข้าวและภัยธรรมชาติ; 2557
- สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. รายงานประจำปี 2557 [เอกสารอัดสำเนา]. กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ; 2557

กรมชลประทาน. โครงการจัดระบบการปลูกข้าว

[ออนไลน์] 2555 [อ้างเมื่อ 20 มกราคม 2558].

จาก kmcenter.nid.go.th/kmc10/data/Strategic/rice.pdf

ครุณี ชุมพร. การจัดการดินภายหลังการเกิดน้ำท่วมซ้ำซากของชาวนา [วิทยานิพนธ์ ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์]. นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช; 2555.

ประทีป หนูน้อย. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องการปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพ: GAP ข้าวของเกษตรกร [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์]. นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช; 2547.

ประพาส วีระแพทย์. ความรู้เบื้องต้นเรื่องข้าว. [พิมพ์ครั้งที่ 2]. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว; 2555